

INHOUD

De Rooie Belg	11
Mme K.	71
The Moonlight Serenaders	183

I

1

Hij liep door het winkelcentrum, bezag de mensen – wazig – en hij dacht: verdomme, ben ik dan de oudste hier van allemaal? Hij was bang geworden voor de dood. En hij wilde nieuwe ogen, waarom niet; weer als met jonge ogen zien. Alleen in gedachten zag hij scherp, in kleur, met de geur en het heldere geluid van ooit, en het gevoel. Hij was de oudste man van het land en hij moest blijven leven, niet doodgaan want misschien was er niets. Hij begon gewoon opnieuw te tellen. Honderdvijf en zes was hij geworden, en daarna zeven. Acht...

2

Met de lege bierkan holt hij de keldertrap af. De zon verlicht de bovenste treden, het is hoogzomer, vroeg, hij springt vanaf de vierde tree. Straks krijgt hij *le premier prix*! Hij tapt het witbier, een vat uit de brouwerij van peetoom en tante, likt de druppels van zijn hand, hij zet de kan op tafel. Maman regeert – vader zit op

zee – en ze schenkt het ontbijtbier, zijn oude zussen en zijn grote broer spoelen er hun boterham mee weg, maar hij proeft. Het witbier smaakt subliem en hij, hij wordt er de brouwer van ooit – peetoom en tante hebben geen kinderen. Zijn stokoude broer van in de twintig – niks halfbroer, bróer – trekt zijn schoolpet over zijn ogen en lacht hem toe, of uit. Zijn hele halfzussen lachen mee.

Maar hij, ‘ons Jeuteke’, de enige met rossig haar onder zijn pet, zet het glas bier weer aan zijn lippen, straks zal hij het lauwerkransje dragen, blind bijt hij in zijn boterham; de beste van de klas, Jos, géén Jeuteke, van de hoogste. Door het fluweel van zijn pet ziet hij de gestalte van maman: steviger nog dan op het portret.

Dan pas duwt hij de pet omhoog: ‘Alleej, ’k sen er mee weg heej!’ En voordat maman ingrijpt, verbetert hij het gauw in: ‘*À bientôt!*’ Hij stapt de zon in, langs de poreuze abdijmuur, onder het lopen voelt hij aan de oude stenen waartussen eens een roos werd achtergelaten door een onbekende, maman stak die roos in zijn knoopsgat: zijn eerste schooldag. En vandaag zijn laatste! Vandaag begint de rest van zijn leven. En de congé. Hij heeft met rechts leren schrijven al is hij linkshandig, au, dankzij het liniaal van meneer Van Duffelt, hij heeft schoon leren schrijven, de eerste keer alles in hoofdletters, vond hij nog dat dát schoon was; én altijd zijn taak klaar op de dag dat hij ’m opkrijgt al is het voor de volgende week, omdat hij klaar wil zijn. Nu is

hij klaar. Zijn handen tintelen van het schrapen langs de stenen en van verwachting: nu wordt hij gelauwerd, krijgt hij een boek? Dat hoort bij de eerste prijs. De grote zaal is zeker en vast versierd. Het verhoog wacht.

Met nog ongebroken stem – een eerste stem, de hoogste jongensstem die níét zal breken, 't idee alleen al is zot – zingt hij een wijsje, dat tegen de muur op klettert, vogels dansen mee boven de abdij naast school; zo hoog, zo ver. Een van de jongens roept, achter hem, maar hij stapt door in het ritme. Door naar de grote feestzaal, naar het verhoog.

3

Hij was geen drinker, nooit geweest, maar met een jonge voor, en een glas wijn bij het eten, met een luchtige, brave inborst, veel aanpassingsvermogen – mee lachen als hij uitgelachen werd – en met geluk, zorgen en wat vernedering was hij toch acht geworden. Plus honderd. In zijn loopkarretje lag in dun papier de fles jonge die hij onder de vogelloze, overdekte hemel van het winkelcentrum naar huis duwde. Niemand – van de mannen – in de winkels en in het land was ouder; een raar gevoel, niet prettig, al was de belangstelling aardig. Een fanfare, pers en burgemeester, een brief van de koningin aan hem, Jos Wijnant; als een jongen had hij gestraald op zijn verjaardag, hij wist het zelf: een witha-

rige, kalende, oeroude jongen. Die alles wist. En niets. Had hij nog één dag of een jaar of anderhalf? Het uitdovende, late middaglicht dat hem buiten opwachttte, verklapte niets en was zelf oud.

4

Voor de school, bij het hek, klonteren jongens samen. Dan pas ziet hij de grote wagens vol strozakken. Voor het eindfeest?

Mannen met laarzen en met koperen knopen op hun jassen tillen de zakken op hun schouders; strootjes vallen feestelijk in het rond. 'Het is oorlog,' zegt een schonkige jongen opgewonden alsof het leuker is dan feest. Anderen staan beteuterd te kijken.

Dan mogen ze toch nog naar binnen. De bankjes, ook het zijne, staan in de weg en worden opzijgeschoven en opgestapeld, zijn klaslokaal wordt volgegooid met strozakken, de grote zaal is al bekleed met zakken en is met slingers versierd. Voor de oorlog?

Waar zijn de lauwerkranjsjes? Vlug krijgt hij nog een boek in handen geduwd: le premier prix. 'Onze soldaten zijn opgeroepen en ze zoeken een *abri*,' zegt meneer Van Duffelt, 'want de mobilisatie is uitbroken.' Dat is zijn feestrede.

Mobilisatie. Of oorlog? Een man met een zotte klak op duwt hem opzij.

Dan verschijnt op het versierd verhoog het hoofd van de school: 'Jongens, allemaal naar huis! De oorlog gaat uitbreken.' Dus toch.

'Ga maar rap,' maant Van Duffelt. Is hij het dan vergeten? Jongens vliegen de school al uit zonder afscheid te nemen, de ongewisse, Antwerpse ochtend in. Soldaten nemen de school over.

Alles zou anders worden vandaag.

Langs de oude muur gaat hij naar huis zonder te weten welk boek hij tussen zijn vingers klemt, de letters wiebelen voor zijn ogen; achter de opgeschoten jongens aan – 'Het is oorlogje!' – als een beer aan de ketting. De pet op, geen lauwerkransje. De beste van de klas. Zijn achten en negens verwaaien in de lauwe wind.

'Weet ge 't al? Luxemburg is bezet!' waait de wind hem nieuwe woorden terug. 'Den Deuts komt!' Een van de jongens roept: 'We waren toch onzijdig?'

De rest van zijn leven is begonnen, het is oorlog en vakantie, 1914.

'La guerre! La guerre!' gilt een gazetventer met eerste stem boven iedereen uit.

Ook vakantie of alleen oorlog? Het harde, piepjonge morgenlicht haalt zijn schouders op en verklapt hem niets.

'Tedereen wil eens een keer over de bol gestreken worden,' had hij zichzelf op zijn honderdachtste verjaardag horen zeggen en hij had geweten, nee gevoeld dat het waar was, voor hem, en altijd was geweest. Daarna had hij gevoeld en gedichteerd: 'Als ik een kind had gered dan zou dat een heldendaad zijn. Oud worden is dat niet.' En daarna stond het gedrukt in alle kranten.

Waarom werd hij eigenlijk gelauwerd? Misschien was het wel lafheid om zo oud te worden. Hans was flinker geweest.

En toch, wanneer hij alleen was, wanneer het vroeg schemerde vooral, nu weer, kreeg zijn dóórademen iets moedigs. Zonder Jeanne en zonder Hans misschien toch iets heldhaftigs. Een kind had hij verloren en in gedachten was hij zelf vaak kind, jonger nog dan Hans. Zijn rapporten uit de jaren tien had hij nog, allemaal achten en negens, op wonderlijke wijze en als een schat bewaard.

Hij had niet eens een diepdoorgroefd gelaat, was om te zien gewoon een oude man die een borreltje dronk omdat de schemering inviel. Nog slechter zag hij dan, hij zat dan maar te zitten, goed, maar toch alleen in het halfduister. 'Gewoon braaf leven en geen gekke dingen doen. Dan komt het vanzelf,' had hij tegenover de pers verklaard.

Met de lege bierkan daalt hij de keldertrap af. De zon verlicht de bovenste treden, de Duitsers worden nog tegenhouden bij Luik, hij springt vanaf tree twee. Straks komen ze toch misschien, met hun Dikke Bertha, maar wanneer is straks? Hij tapt het witbier, zet de kan op tafel voor de ingekwartierde kapitein en de luitenant; die van ons. Vader, tijdig terug van zee, de haven ligt stil nu, schenkt het bier. Het schuim zit op zijn onveranderde, onverwoestbare moustache. Hoe onverwoestbaar zijn de forten van Luik?

Al die vragen, hij krijgt er buikpijn van want hij weet het antwoord niet; de beste van de klas, hij. Het witbier is koel, spoelt de spanning weg. Er is toch een kapitein in huis? En een luitenant.

Dagen vervliegen. Hij schiet met zijn windbuks met pijltjes op een appelsien aan het eind van hun lange, donkere gang; op de glazen brievenbus blijft de appelsien wel staan. Paf! Paf! Oei... Het geluid van brekend glas doet zijn vader als een granaat ontsteken: 'Jeuteke nódedju!' Vader houdt niet van windbuksen – 'godveremelstegódverdomme' – maar toch heeft hij hem gekregen van Sint-Nicolaas; alles krijgt hij, de jongste jongen, het kakenestje, zelfs een wierookvat en een gevaad om priestertje mee te spelen.

Vervliegende dagen. Zijn laatste dagen. Dikke Bertha en de Duitsers staan voor Antwerpen. Bertha schiet

verder dan zijn windbuks, wel negen kilometer. Aan tafel zegt vader: 'Jongens, jullie moeten weg.' Zijn oude broer Dolf staat al op, zijn oude zusters Rika en Miet pakken spullen in. 'Niet te veel. En spoeit u een beetje!'

De kapitein en de luitenant zien ze al haast niet meer. Zijn stad gaat vallen. Hoe valt een stad? Ze rukken snel op, zelfs zeppelins zullen komen, zeggen ze. Die mist hij dus.

Maman drukt hem tegen zich aan en hij verdwijnt in haar geur, in haar warme, mollige vlees – alles zacht en rond, niks is hoekig. Over haar schouder ziet hij het dubbelportret van maman met haar zuster, tante: de moeder van zijn broer en zussen, de knappe zus van maman die overleed, een pláátje, eens vaders eerste vrouw – maar maman is de liefste en het is één huwelijk. Eén groot huwelijk is het. We blijven bij elkaar, ook nu ik weg moet naar Holland met de laatste trein, als die nog gaat. 'Wij passen op het huis,' zegt maman kriebelend dicht bij zijn oor, 'vader en ik komen later. Morgen al misschien.' Zijn oude grote broer omarmt ze als haar eigen zoon, hij ziet het, hij let er anders nooit op, zijn zussen als háár dochters, die moeten vluchten.

'Opschieten. Allez rap!'

Op een kar rijden ze naar het station, één gezin maar al zonder moeder, tussen al die mensen: kriskras fiet-
sen ze, hollen ze, rijden ze door elkaar heen. Er is geen doorkomen aan, maar vader – die in Congo was bij de wildemannen, en in Amerika –, vader lukt het.

Vader drukt zijn moustache in zijn nek. ‘Jeuteke, tot gauw!’ Zijn mondhoeken lachen boven zijn grote rafe-
lige snor uit. Maar tegen zijn oude broer praat hij ern-
stig, met een streepjesmond: vader die achterblijft.

Zoveel mensen zag hij nog nooit zo dicht op elkaar
en allemaal willen ze in één trein, de laatste. Zijn ze zot
geworden? Zijn broer pakt hem beet, allez rap!, drukt
hem tegen zijn zussen aan en trekt hem – achteruit, tus-
sen zijn zussen in – naar de laatste wagon. Een bees-
tenwagen. Zijn broer is een sterke vent, hij wringt hen
door het publiek, zeult hen in een halve wurggreep
mee; kwade, bange hoofden ziet hij van mensen die
achterblijven op het perron. Bijna iedereen blijft achter
maar zijn broer trekt hen de beestenwagen in. ‘Kwil niet
weg!’ gilt een stemmetje in zijn hoofd, maar hij weet dat
hij dankbaar moet zijn en zwijgt.

De deur valt dicht, hij ziet alleen nog planken. En
straffe buiken en borsten onder jassen en jurken. ‘Allez
rap,’ zegt zijn broer. En hij staat al op zijn brede, ou-
de schouders: door een luchtgat met tralies ziet hij de
overkapping van het perron, bovenkanten van wegglij-
dende huizen maar niet het hunne, een stuk Antwerpse
hemel, nog zonder luchtschip.

Tot over de grens moet hij het ophouden tussen de
zwetende, hoestende, vloekende lijven, geplet tussen
voorschorten en mufte frakken, met druk op de blaas,
en plassen kan niet onderweg. Op vluchtvakantie.